

JAN ENGLERT

Aktor, reżyser, pedagog, profesor warszawskiej Akademii Teatralnej, zastępca dyrektora ds. artystycznych Teatru Narodowego.

Jan Englert pracuje nad *Kordianem* Juliusza Słowackiego.

Premiera przedstawienia odbędzie się 19 listopada 2015 roku, w dniu 250 rocznicy powstania Teatru Narodowego.

Jan Englert, zanim sięgnął po *Kordiana* jako reżyser, w 1977 roku grał Diabła, Doktora, Mefistofelesa w spektaklu przygotowanym przez Erwina Axera (Teatr Współczesny w Warszawie). Dekadę później inscenizował dramat w warszawskim Teatrze Polskim (1987), następnie zrealizował *Kordiana* w Teatrze Telewizji i sam wcielił się w postać Cara (1994).

W 1964 roku Jan Englert ukończył Wydział Aktorski warszawskiej PWST. Był związany ze scenami stołecznymi: Teatrem Polskim (1964–1969, 1981–1994) i Teatrem Współczesnym (1969–1981). Od 1997 roku jest w zespole aktorskim Teatru Narodowego, od 2003 roku pełni funkcję dyrektora artystycznego narodowej sceny. Jest profesorem Akademii Teatralnej (dawniej PWST). Sprawował w niej funkcje dziekana Wydziału Aktorskiego (1981–1987) i rektora (1987–1993, 1996–2002). Za jego kadencji odbudowano Teatr Szkolny Collegium Nobilium i powołano Międzynarodowy Festiwal Szkół Teatralnych.

Na deskach Teatru Współczesnego grał m.in. w przedstawieniach Erwina Axera – Leona w *Matce* Witkacego (1970) i Banca w *Macbecie* Ionesco (1972), oraz w spektaklach Jerzego Kreczmara – wcielił się w postaci Mesy w *Punkcie przecięcia* Claudela (1973), a także Gustawa, Pustelnika, Upiora w *Dziadach kowieńskich* Mickiewicza (1978). Najbardziej ceni sobie rolę Łopachina w Czechowowskim *Wiśniowym sadzie* w reżyserii Macieja Prusa (1976).

W Teatrze Polskim wielokrotnie współpracował z Kazimierzem Dejmkiem, grał w reżyserowanych przez niego dramatach Wyspiańskiego – Konrada w *Wyzwoleniu* (1982) i Pana Młodego w *Weselu* (1984), oraz stworzył serię ról w sztukach Mrożka – wystąpił w roli tytułowej w *Vatzlavie* (1982), był Nieudem w *Letnim dniu* (1984), Morisem w *Kontrakcie* (1986), Bartodziejem w *Portrecie*

(1987). U Dejmka w Polskim zagrał także Chlestakowa w *Rewizorze* Gogola (1989). Na deskach tej stołecznej sceny wystąpił jako Henryk w *Ślubie* Gombrowicza w reżyserii Tadeusza Minca (1991), grał tam także w repertuarze Szekspirowskim w inscenizacjach przygotowanych przez Macieja Prusa – w roli tytułowej w *Ryszardzie III* (1993) oraz w roli Marka Antoniusza w *Juliuszu Cezarze* (1996). W 1974 roku był Hamletem w telewizyjnej realizacji Gustawa Holoubka, a wiele lat później Ojcem Hamleta w *Hamlecie 44* Fertacz i Paługi w reżyserii Pawła Passiniego, widowisku przygotowanym z okazji rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego (Muzeum Powstania Warszawskiego, 2008).

W przedstawieniu Grzegorza Jarzyny *T.E.O.R.E.M.A.T* Pasoliniego wcielił się w postać Paola (2009, TR Warszawa).

W Teatrze Narodowym grał w inscenizacjach Jerzego Grzegorzewskiego, m.in. Chłopickiego w *Nocy listopadowej. Scenach dramatycznych* Wyspiańskiego (1997; nowa wersja – 2000), Hrabiego Henryka w *Nie-Boskiej komedii* Krasińskiego (2002), Króla-Makbeta w *Hamlecie* Stanisława Wyspiańskiego (2003), R w *Duszyczce* Różewicza (2004). Na narodowej scenie współpracował także z Jerzym Jarockim; był Cesarzem i Witoldem III w *Błądzeniu* wg Gombrowicza (2004) i Eugeniuszem w *Tangu* Mrożka (2009). Zarówno *Duszyczka* jak i *Tango* nadal są w repertuarze Teatru Narodowego, gdzie aktora można oglądać także w stworzonej w 2014 roku roli Witolda Gombrowicza w *Dowodzie na istnienie drugiego autorstwa* i w reżyserii Macieja Wojtyszki.

Ważnym autorem w aktorskiej i reżyserskiej drodze twórcy jest Aleksander Fredro. Jan Englert grał w sztukach dramaturga, jak i przygotowywał ich reżyserskie interpretacje na scenie dramatycznej oraz w Teatrze Telewizji. Był Albinem w telewizyjnych *Ślubach panińskich* zrealizowanych przez Ireneusza Kanickiego (1966), Ludmirem w *Panu Jowialskim* w inscenizacji Jerzego Kreczmara w Teatrze Współczesnym (1977), na deskach Teatru Polskiego zagrał Gustawa w *Ślubach panińskich* w reżyserii Andrzeja Łapickiego (1984, wersja telewizyjna – 1985). Przygotował przedstawienie dyplomowe warszawskiej PWST – *Fredraszki* na motywach *Dożywocia*, *Zemsty*, *Pana Jowialskiego*, *Męża i żony* (1990). Na scenie Narodowego trzykrotnie sięgał po twórczość komediopisarza, zrealizował *Dożywocie* (2001; zagrał w nim Łatkę), *Śluby panińskie* (2007; wcielił się w postać Radosta) oraz *Fredraszki*, także występując w tym przedstawieniu (2014). W 2013 roku dla Teatru Telewizji wyreżyserował jednoaktówkę *Nikt mnie nie zna* w cyklu *Trzy razy Fredro*. Cykl, na który złożyły się także prace reżyserskie Mikołaja Grabowskiego (*Zrządność i przekora*) i Jerzego Stuhra (*Świeczka zgasta*), został przygotowany z okazji 60-lecia

Teatru Telewizji i 220. rocznicy urodzin Aleksandra Fredry.

W pracy reżyserskiej Jan Englert powracał do tekstów Witkacego, wystawił m.in. *Matkę* (1984, Teatr Polski), trzykrotnie *Bezimiennie dzieło* (1987, Teatr Polski; 2005, Akademia Teatralna w Warszawie; 2013, Teatr Narodowy), *Onych* (1989, Teatr Polski). W Teatrze Narodowym pracował m.in. nad Molièrem (*Szkoła żon*, 2000), Czechowem (*Iwanow*, 2008), Calderónem / Rymkiewiczem (*Księżniczka na opak wywrócona*, 2010), dramatem współczesnym – zrealizował *Udrękę życia* Levina (2011).

Aktor ma na swoim koncie także ponad sto ról w Teatrze Telewizji, gdzie również wielokrotnie reżyserował, m.in. *Czajkę* (1986) i *Iwanowa* (1995) Czechowa, *Miesiąc na wsi* Turgieniewa (1993), dramat romantyczny – *Irydiona* Krasińskiego (1982), *Dziady* Mickiewicza (1997), *Beatryks Cenci* (2001) Słowackiego, Shakespeare'a – *Hamleta* (1985) i *Juliusza Cezara* (2005), a ostatnio *Przygodę* Máraiego (2014).

W filmie debiutował w 1956 roku rolą łącznika „Zefira” w *Kanale* Andrzeja Wajdy, u którego zagrał później także generała w *Katyniu* (2007) i doktora, męża Marty w *Tataraku* (2009). Wystąpił w ponad stu rolach filmowych. Grał w obrazach z tryptyku śląskiego Kazimierza Kutza – Erwina Malinioka w *Soli ziemi czarnej* (1969) i *Perle w koronie* (1971). Wystąpił także m.in. jako Froelich w *Barytonie* Janusza Zaorskiego (1984) i Conrad w *Magnacie* Filipa Bajona (1986). Stworzył wiele ról w serialach telewizyjnych – był m.in. Zygmuntem w *Kolumbach* (1970) i Jerzym w *Polskich drogach* (1977) Janusza Morgensterna, Marcinem Śniadowskim w *Nocach i dniach* Jerzego Antczaka (1977), Mraczewskim w *Lalce* Ryszarda Bera (1977), Rajmundem Wrotkiem w *Domu* Jana Łomnickiego (1980–2000).

Nagrody i odznaczenia:

Laureat Złotej Maski dla najpopularniejszego aktora (1971), a także Złotego Ekranu za najlepsze role męskie: Zygmunta w *Kolumbach* Janusza Morgensterna oraz role w przedstawieniach Teatru Telewizji – Bilewicza w *Małej ankiecie* Karvasa w reżyserii Jana Łomnickiego i Zbyszka w *Moralności pani Dulskiej* Zapolskiej w reżyserii Józefa Słotwińskiego (1978). Wyróżniony tytułem „Gwiazdy Filmowego Sezonu” na 5. Lubuskim Lecie Filmowym w Łagowie (1973) oraz nagrodą za rolę Ricarda Heredii w bułgarskim filmie *Skazańcy Wyło* Radewa na Międzynarodowym Festiwalu Filmów Medycznych i Czerwonego Krzyża w Warnie (1975). Zdobywca Super Wiktora (1999).

Wyróżniony nagrodami Kaliskich Spotkań Teatralnych: nagrodą za rolę Michaja Gruji w *Największej świętości* Drucego w reżyserii Macieja Englerta w Teatrze Współczesnym w Warszawie (1978), nagrodą specjalną dla wykonawców i realizatorów przedstawienia *Kochajmy się!... wg Pana Tadeusza* Mickiewicza (1991; reżyseria oraz role Sędziego, Hrabiego), Grand Prix za rolę tytułową w *Ryszardzie III* Shakespeare'a w reżyserii Macieja Prusa w Teatrze Polskim w Warszawie (1994). Za tę rolę otrzymał również tytuł laureata ogólnopolskiego rankingu teatralnego programu III Polskiego Radia.

Laureat nagród na Festiwalu Polskich Sztuk Współczesnych we Wrocławiu za role stworzone w Teatrze Polskim w Warszawie. W 1984 roku otrzymał nagrodę za kreację Nieuda w *Letnim dniu* Mrożka w reżyserii Kazimierza Dejmka, w 1987 roku został uhonorowany za role Morisa w *Kontrakcie* Mrożka w reżyserii Dejmka i Piotra M. w przedstawieniu *Ołtarz wzniesiony sobie* Iredyńskiego w inscenizacji Jana Bratkowskiego, w 1988 otrzymał nagrodę główną za rolę Bartodzieja w *Portrecie* Mrożka w reżyserii Dejmka.

Wyróżniony nagrodami Opolskich Konfrontacji Teatralnych: nagrodą za rolę Gustawa w *Ślubach panieńskich* Fredry w reżyserii Andrzeja Łapickiego w Teatrze Polskim w Warszawie (1985), nagrodą za rolę Kaliksta Bałandaszka w *Onych* Witkacego w reżyserii Rudolfa Zioly w Teatrze Powszechnym w Warszawie (1993).

Laureat nagrody za rolę Marka Antoniusza w *Juliuszu Cezarze* Shakespeare'a w reżyserii Macieja Prusa w Teatrze Polskim w Warszawie na Festiwalu Szekspirowskim w Gdańsku (1997). Podczas 23. Wrocławskich Spotkań Teatrów Jednego Aktora uhonorowany Nagrodą im. Lidii Zamkow i Leszka Herdegena oraz prywatną nagrodą rodziny Gerasów „Grand Prix Geras” za monodram *Św. Mikołaj* McPhersona w reżyserii Agnieszki Glińskiej w Teatrze Ateneum w Warszawie (1999). W 2001 roku wyróżniony tytułem Najprzyjemniejszego Aktora 7. Ogólnopolskiego Festiwalu Sztuk Przyjemnych w Łodzi za rolę Arnolfa w *Szkole żon* Molière'a we własnej reżyserii. To przedstawienie Teatru Narodowego zostało uznane także Najprzyjemniejszym Spektaklem. W 2006 roku *Bezimienne dzieło* w reżyserii Jana Englerta w Akademii Teatralnej w Warszawie otrzymało nagrodę dla najlepszego spektaklu 24. Festiwalu Szkół Teatralnych w Łodzi.

Uhonorowany Wielką Nagrodą Aktorską za rolę Paola w przedstawieniu *T.E.O.R.E.M.A.T* wg Pasoliniego w reżyserii Grzegorza Jarzyny w TR Warszawa w 5. Ogólnopolskim Konkursie na Teatralną Inscenizację Dawnych

Dzieł Literatury Europejskiej (2010), a także nagrodami Festiwalu Teatru Polskiego Radia i Teatru Telewizji Polskiej „Dwa Teatry” w Sopocie: Grand Prix za reżyserię *Juliusza Cezara* Shakespeare’a (2006), Grand Prix za rolę Eugeniusza w *Tangu* Mrożka w reżyserii Jerzego Jarockiego (2013), Nagrody Honorowej im. Krzysztofa Zaleskiego za twórczość odrzucającą stereotypy i łatwe nowinki, umocowaną w pamięci i historii, dotyczącą problemów współczesności (2014).

Zdobywca nagrody „Vox populi” – tytułu mistrza mowy polskiej w 4. Konkursie „Mistrz Mowy Polskiej” (2004).

Uhonorowany nagrodą ministra kultury i sztuki II stopnia za wybitne kreacje aktorskie (1989), nagrodą prezydenta miasta Warszawy za rolę Chlestakowa w *Rewizorze* Gogola w reżyserii Kazimierza Dejmka w Teatrze Polskim w Warszawie (1989), Nagrodą im. Aleksandra Zelwerowicza za rolę tytułową w *Ryszardzie III* Shakespeare’a w reżyserii Macieja Prusa w Teatrze Polskim w Warszawie (1994), Nagrodą im. Tadeusza Boya-Żeleńskiego za osiągnięcia aktorskie i reżyserskie oraz konsekwentne budowanie modelu Teatru Narodowego (2008), Nagrodą im. Cypriana Kamila Norwida w kategorii „Teatr” za wystawienie *Udręki życia* Levina w Teatrze Narodowym (2012) oraz Nagrodą im. Zygmunta Hübnera „Człowiek Teatru” (2015).

Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1977), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1988), Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (2001) i Złotym Medalem „Gloria Artis” (2005).

Realizacje w Teatrze Narodowym:

W małym dworku Stanisława Ignacego Witkiewicza, 1997 (dyplom Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie)

Szkoła żon Molière’a, 2000

Dożywocie Aleksandra Fredry, 2001

Kurka Wodna Stanisława Ignacego Witkiewicza, 2002

Władza Nicka Deara, 2005

Śluby panińskie Aleksandra Fredry, 2007

Iwanow Antona Czechowa, 2008

Księżniczka na opak wywrócona Calderóna / Rymkiewicza, 2010

Udręka życia Hanocha Levina, 2011

Bezimiennie dzieło Stanisława Ignacego Witkiewicza, 2013

Fredraszki Aleksandra Fredry wg scenariusza Jana Englerta i Tomasza Kubikowskiego, 2014

Role w Teatrze Narodowym:

GENERAŁ JÓZEF CHŁOPICKI, *Noc listopadowa*, 1997, reż. Jerzy Grzegorzewski
LIR, *Król Lir*, 1998, reż. Maciej Prus
OJCIEC, *Kartoteka*, 1999, reż. Kazimierz Kutz
ARNOLF, *Szkoła żon*, 2000, reż. Jan Englert
LEONID GAJEW, *Wiśniowy sad*, 2000, reż. Maciej Prus
GENERAŁ JÓZEF CHŁOPICKI, *Noc listopadowa* (nowa wersja), 2000, reż. Jerzy Grzegorzewski
ŁATKA, *Dożywocie*, 2001, reż. Jan Englert
HRABIA HENRYK, *Nie-Boska komedia*, 2002, reż. Jerzy Grzegorzewski
KRÓL-MAKBET, *Hamlet Stanisława Wyspiańskiego*, 2003, reż. Jerzy Grzegorzewski
R, *Duszycka*, 2004, reż. Jerzy Grzegorzewski
WITOLD III / CESARZ, *Błądzenie*, 2004, reż. Jerzy Jarocki
MISTRZ SINOBRODY, *On. Drugi Powrót Odysa*, 2005, reż. Jerzy Grzegorzewski
TEZEUSZ, *Fedra*, 2006, reż. Maja Kleczewska
RADOST, *Śluby panińskie*, 2007, reż. Jan Englert
JAKUB ROUX, *Marat/Sade*, 2009, reż. Maja Kleczewska
EUGENIUSZ, *Tango*, 2009, reż. Jerzy Jarocki
DOKTOR JOHN SEWARD, *Nosferatu*, 2011, reż. Grzegorz Jarzyna
WITOLD GOMBROWICZ, *Dowód na istnienie drugiego*, 2014, reż. Maciej Wojtyzsko
ROLE, *Fredraszki*, 2014, reż. Jan Englert
ROLE, *PAN TADEUSZ – wszystkie słowa* (inscenizowane czytanie), 2015, reż. Piotr Cieplak (udział w czytaniu Księgi I *Gospodarstwo*, Księgi II *Zamek*, Księgi V *Kłótnia*, Księgi VI *Zaścianek* oraz Księgi VII *Rada*)